

Remissyttrande Statsbidrag till folkhögskolor – villkor och fördelning från och med 2027

Dnr: FHS 13-2026

Avsändare: Folkhögskolestyrelsen, Region Västerbotten

Remiss: "Statsbidrag till folkhögskolor – villkor och fördelning från och med 2027", diarienummer 25/00704, föreslås gälla från 1 januari 2027.

Sammanfattande ställningstagande

Folkhögskolestyrelsen tillstyrker målsättningen att stärka kvalitet och förtroende. Vi avstyrker dock en villkorsutformning som sammantaget riskerar att driva fram en administrations- och kontrollspiral med ökad detaljstyrning. Om kraven blir system- och dokumenttunga finns en reell risk att folkhögskolan blir mer lik den vanliga skolan, vilket urholkar utbildningsformens frihet, flexibilitet och särart.

Vi föreslår att Folkbildningsrådet inför en tydlig proportionalitets- och förenklingsprincip (inklusive en engångsprincip) som styr utformningen av villkor, kontroll och redovisning, samt att kraven - i synnerhet i kap. 3.4 och 6 - omformas från systemkrav till funktionskrav och görs riskbaserade.

Våra huvudsakliga förslag i korthet:

- Inför en proportionalitets- och förenklingsprincip som genomgående styr villkor, uppföljning, kontroll och redovisning.
- Omforma kap. 3.4 till ett ändamålsenligt, riskbaserat och proportionerligt kvalitetsarbete utan onödig trippelprövning.
- Omforma kap. 6 så att årlig redovisning begränsas till kärnuppgifter och att fördjupad redovisning endast krävs vid avvikelse eller förhöjd risk.
- Värna folkhögskolans pedagogiska frihet och flexibilitet i undervisningens organisering och distansutbildning (kap. 4.3.1, 4.4 och 3.3.5), inklusive möjlighet till differentierade modeller/dispens.

Utgångspunkt: remissens egen beskrivning av folkhögskolans särart måste genomsyra villkoren (kap. 2)

Remissen beskriver folkhögskolan som en utbildningsform där balansen mellan bildning och utbildning, deltagarnas personliga utveckling, dialog, kollaborativt lärande och relationell pedagogik är centrala kvaliteter.

Konsekvensbedömning: Om styrningen i stället byggs upp kring omfattande systemkrav, återkommande prövningar och årliga dokumentationsleveranser riskerar verksamheten att förskjutas från de kvaliteter som remissen själv lyfter fram (relation, dialog, deltagarinflytande) till det som är lättast att revidera och kontrollera.

Yrkande (principnivå): Lägg till en uttrycklig princip i villkoren att uppföljning, kontroll och redovisning ska utformas så att de inte tränger undan folkhögskolans pedagogiska kärna enligt kap. 2, och att kraven ska vara proportionerliga och riskbaserade.

Grundläggande villkor – synpunkter med förslag till omformulering

Systematiskt kvalitetsarbete och egen kontroll – risk för “audit-kultur” (kap. 3.4)

Kap. 3.4 anger att kvalitetsarbetet ska bedrivas enligt ett kvalitetsledningssystem, innefatta internkontroll, risk- och sårbarhetsanalys samt etik- och gränsdragning, och dokumenteras. Vidare ska skolan pröva statsbidragsfinansierad verksamhet mot villkoren på förhand, under pågående år och i efterhand.

Risk/konsekvens ur folkhögskoleperspektiv

- **Administrativ inflation:** Kravet tenderar att skapa fler processer, fler dokument, fler kontrollmoment än vad som är ändamålsenligt – särskilt när det dessutom ska redovisas årligen (kap. 6).
- **Likriktning:** “Kvalitetsledningssystem”-formuleringen driver mot en standardiserad skol- och myndighetslogik snarare än folkhögskolans omdömesbaserade utveckling.
- **Minskad frihet:** Trippelprövningen (före–under–efter) riskerar att göra efterlevnad till ett självändamål och minska utrymmet för lokala pedagogiska lösningar.

Förslag till ändring (omformulering)

Föreslagen text som ersätter nuvarande krav i kap. 3.4:

1. “Folkhögskolan ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete som säkerställer att statsbidraget används för sitt syfte och att verksamheten genomförs i enlighet med förordning och statsbidragsvillkor. Kvalitetsarbetet ska vara ändamålsenligt, riskbaserat och proportionerligt utifrån skolans verksamhet, omfattning och riskprofil.”

2. Byt ut "ska bedrivas enligt ett kvalitetsledningssystem" mot:
"Kvalitetsarbetet ska bedrivas med dokumenterade rutiner i den omfattning som behövs för spårbarhet och förbättring, med respekt för folkhögskolans pedagogiska frihet och arbetssätt."
3. Byt ut "innefatta internkontroll, risk- och sårbarhetsanalys samt arbete med etik- och gränsdragning" mot:
"Folkhögskolan ska ha rutiner för intern styrning och kontroll samt hantera identifierade risker, inklusive etiska överväganden, på en nivå som står i proportion till risk och verksamhetens art."
4. Byt ut trippelprövningen mot ett riskbaserat krav:
"Folkhögskolan ska årligen genomföra en samlad efterhandskontroll av statsbidragsfinansierad verksamhet samt ha löpande avvikelshantering. Fördjupad kontroll ska genomföras vid väsentliga avvikelser eller förhöjd risk."

Verksamhetsvillkor – synpunkter där administration och frihet påverkas mest

Stödinsatser för deltagare – integritet och administrativ belastning (kap. 4.1.3)

Krav ställs på handlingsplan för förstärkta insatser, kartläggning och dokumentation av stödbehov, information till deltagare samt rapportering till SCB om funktionsnedsättning och brister i svenska.

Risk/konsekvens

- **Ökad dokumentation kring individdata** kan påverka tillit och skapa integritetsrisk, särskilt för målgrupper som redan har svag myndighetstillit.
- **Tidsförskjutning:** mer administration riskerar att minska tid för faktisk stödinsats.

Förslag till ändring (förttydligande till villkoren/anvisningarna)

- Lägg till: "Dokumentation ska begränsas till vad som är **nödvändigt** för planering, genomförande och uppföljning av stödinsats."
- Lägg till: "Folkbildningsrådet ska tillhandahålla standardiserade instruktioner som säkerställer dataminimering, rättssäkerhet och enhetlig tillämpning vid rapportering."

Kursplaner och planeringskrav (kap. 4.3.3, 4.4)

Krav på kursplan för varje allmän och särskild kurs, tillgänglig när ansökan öppnar, samt särskilda distansvillkor.

Kommentar ur administrationsperspektiv: Kursplane krav kan vara rimliga, men i kombination med kap. 3.4 och kap. 6 blir den samlade administrationsbördan hög.

Förslag: Tydliggör i anvisningar att kursplaner kan ha en gemensam basmall och att uppdatering kan ske vid behov, inte kräva omfattande revideringar varje cykel, så att kravet inte driver dokumentproduktion på bekostnad av pedagogisk utveckling.

Undervisningens organisering och distans – behov av flexibilitet (kap. 4.3.1, 4.4, 3.3.5)

Remissen innehåller detaljerade krav på undervisningens organisering, bland annat att minst hälften av den totala undervisningstiden ska utgöras av undervisning i sammanhållen grupp, samt begränsningar av distansutbildningens omfattning. Dessa krav riskerar att begränsa lokala pedagogiska bedömningar och skolornas möjlighet att utforma flexibla studielösningar, vilket är centralt för folkhögskolans särart och för tillgänglighet i glesbygd.

Risk/konsekvens

- Minskad pedagogisk frihet: detaljkrav på grupp- och tidsfördelning riskerar att styra metod och upplägg snarare än att följa deltagargruppens behov.
- Minskad tillgänglighet: en strikt distansbegränsning kan försvåra deltagande för personer som inte kan studera på plats (arbete, familj, funktionsnedsättning eller långa avstånd).
- Likriktning: villkor som reglerar didaktiska val på detaljnivå kan göra folkhögskolan mer lik det ordinarie skolväsendet, på bekostnad av flexibilitet och särart.

Förslag till ändring (förtydligande/justering)

- Omformulera kravet om sammanhållen grupp till ett funktionskrav: säkerställ regelbundna gemensamma lärmoment och aktivt samarbete, men lämna organisering och tidsfördelning till skolans pedagogiska bedömning.
- Inför möjlighet till dispens eller en differentierad distansmodell (t.ex. distans med närträffar och distans utan närträffar) så att villkoren kan anpassas efter regionala och målgruppsspecifika förutsättningar.
- Säkerställ att distansvillkor och krav på närvaro/undervisningstid kan följas upp med samma proportionalitets- och riskprincip som föreslås för kap. 3.4 och 6, utan onödig dokumentation.

Fördelning av statsbidrag – synpunkter kopplade till styrsignaler och kontroll

Treårsperioder och avstämningar – risk för fler rapporteringsloopar (kap. 5.1)

Statsbidraget fördelas framåtsyftande i treårsperioder; avstämningar kan leda till justeringar.

Risk/konsekvens: Avstämningslogiken kan skapa fler parallella rapportkrav och öka intern "volymstyrning" om formerna inte standardiseras och förenklas.

Förslag: Förtydliga i villkor/anvisningar att avstämningsrapporter ska baseras på redan inrapporterade uppgifter (kap. 6) och inte utlösa extra rapportpaket, annat än vid avvikelser/risk.

Organisationsbidrag – lika för alla trots ökade krav (kap. 5.2)

Alla folkhögskolor tilldelas ett lika stort organisationsbidrag oavsett omfattning.

Risk/konsekvens: Om kontroll- och redovisningskrav samtidigt byggs ut (kap. 3.4 och 6) finns risk att skolor tvingas omfördela resurser från pedagogik till administration.

Förslag: Antingen (a) skala organisationsbidraget delvis efter volym/komplexitet, eller (b) minska kravnivån i kap. 3.4 och 6 så att den ryms inom rimlig basorganisation.

Verksamhetsbidrag som årsplatser + årlig avstämning – kan förstärka administrativt tryck (kap. 5.4)

Årsplatser tilldelas för tre år; avvikelser kan leda till justerad volym under perioden.

Förslag: Säkerställ att eventuella volymjusteringar bygger på tydliga trösklar och förutsägbara regler samt att uppföljningen integreras i ordinarie redovisning (kap. 6).

Redovisning av statsbidrag – största administrativa risken (kap. 6)

Kap. 6 kräver att statsbidragsfinansierad verksamhet ska **särredovisas ekonomiskt, organisatoriskt och verksamhetsmässigt**, samt att ett antal områden ska redovisas **årligen** (inkl. "systematiskt kvalitetsarbete och egen kontroll"). Dessutom ska årsredovisning, ev. årsmötesprotokoll och revisionsberättelse/revisorsrapport lämnas årligen.

Risk/konsekvens

- **Särredovisning i tre dimensioner + årlig redovisningslista** innebär betydande återkommande arbetsinsats och risk för att skolor bygger upp parallella administrativa system.
- **"Kvalitetsarbete och egen kontroll" som årlig redovisningspunkt** (i kombination med kap. 3.4) riskerar att cementera en dokumenttunga kultur.

Förslag till ändring (konkret)

1. **Inför "Engångsprincip"-princip i kap. 6:**
"Folkbildningsrådet ska så långt möjligt efterfråga uppgifter i ett format och vid ett tillfälle per år, och inte begära samma uppgifter i flera kanaler eller format."
2. **Gör redovisningskraven riskbaserade:**
"Årlig redovisning ska omfatta kärnuppgifter (ekonomi, volym, grundläggande kvalitet). Fördjupad redovisning av kvalitetsarbete/egen kontroll ska endast krävas vid avvikelse, förhöjd risk eller tematisk uppföljning."
3. **Omforma "systematiskt kvalitetsarbete och egen kontroll" i redovisningen:**
Byt från "lämna dokumentation" till "redovisa sammanfattning":
"Folkhögskolan redovisar en kort sammanfattning av genomförda förbättringsåtgärder och avvikelsehantering; underlag hålls tillgängligt vid begäran."
4. **Förtydliga proportionalitet i särredovisning:**
"Särredovisning ska kunna ske med rimliga och standardiserade principer anpassade till folkhögskolans förutsättningar. Folkbildningsrådet ska tillhandahålla mallar och miniminivåer."

Avslutande motivering kopplad till folkbildningsmålen

Syftet med statens stöd till folkbildningen omfattar bl.a. att utjämna utbildningsklyftor, stärka demokratin och bredda delaktigheten i kulturlivet. För att uppnå detta behöver villkoren bevara det som remissen själv beskriver som folkhögskolans kvaliteter – dialog, relationell pedagogik, kollaborativt lärande och deltagarinflytande.

Vi bedömer att den föreslagna kombinationen av kap. 3.4 och kap. 6 i sin nuvarande form riskerar att flytta resurser från dessa kvaliteter till administration, som ett led i en ökande detaljstyrning som inte gynnar våra deltagare. Därför bör kraven omformas enligt ovan: funktionskrav, riskbaserad och proportionalitet, utan att urholka folkbildningens särart.

Folkhögskolestyrelsen